

dr Andrzej Wesołowski
Instytut Administracji, Samorządu i Prawa
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
ul. Żytnia 17/19, blok nr 4, 08 – 110 Siedlce

AUTOREFERAT

I. Imię i nazwisko

Andrzej Konstanty Wesołowski, ur. 4 listopada 1951 r. w Ostrowi Mazowieckiej

II. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- a) magister historii w 1974 r. – Wydział Historii UAM w Poznaniu
- b) magister prawa w 1977 r. – Wydział Prawa i Administracji UAM w Poznaniu
- c) studia podyplomowe z historii sztuki wojennej, lata 1995–1996 – Akademia Obrony Narodowej
- d) doktor nauk humanistycznych w dziedzinie historii w 1997 r. – Rada Naukowa Wojskowego Instytutu Historycznego Akademii Obrony Narodowej za pracę *Sądownictwo polskich formacjach wojskowych na froncie wschodnim (1943–1945)*.

III. Przebieg pracy zawodowej

Po ukończeniu w 1975 r. obowiązkowego rocznego przeszkolenia wojskowego w Szkole Oficerów Rezerwy przy Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu pozostałem w zawodowej służbie wojskowej. Pełniłem ją początkowo jako młody oficer w jednostkach liniowych (m.in. w 1. Dywizji Zmechanizowanej i 2. Brygadzie Saperów), a następnie w Dowództwie Warszawskiego Okręgu Wojskowego oraz w instytucjach centralnych Ministerstwa Obrony Narodowej. Sprawowałem m.in. funkcję zastępcy szefa, a następnie szefa Oddziału Społecznych Problemów Służby i Psychoprofilaktyki w Departamencie Wychowania i Promocji Obronności MON. Na tym stanowisku koordynowałem przedsięwzięcia związane z przeciwdziałaniem patologiom występującym w ówczesnej armii z poboru, takim jak np. znane powszechnie zjawisko „fali”, nadużywanie alkoholu czy narkomania. Uczestniczyłem we wdrażaniu nowoczesnych form profilaktyki w tym zakresie, kierując pracą psychologów w jednostkach wojskowych, a także prowadzeniem badań socjologicznych na temat warunków odbywania służby wojskowej.

W latach 2003–2006 zajmowałem stanowisko dyrektora Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie. Nacisk położyłem na działalność bibliograficzną, ze szczególnym uwzględnieniem opracowań z zakresu najnowszej historii Wojska Polskiego, jego misji pokojowych poza granicami kraju oraz integracji z armiami NATO. Innym ważnym kierunkiem mojej pracy było tworzenie baz bibliograficznych i udostępnianie ich czytelnikom poprzez stronę internetową biblioteki. Byłem organizatorem lub współorganizatorem kilkudziesięciu krajowych oraz międzynarodowych sesji i konferencji naukowych poświęconych historii Wojska Polskiego, wystaw tematycznych, imprez patriotycznych oraz spotkań z młodzieżą szkolną. Zainicjowałem digitalizację zbiorów, a także druk reprintów przedwojennych jednodniówek oraz wydawnictw konspiracyjnych dotyczących wojny obronnej we wrześniu 1939 r. Np. w 2004 r. ukazał się *Żołnierz Polski w kampanii wrześniowej* (komplet numerów konspiracyjnych wydawanych w postaci dodatku do „Wiadomości Polskich”, a następnie już samodzielnie jako *Żołnierz Polski w drugiej wojnie światowej*), rok później broszura konspiracyjna Alojzego Horaka *Kampania wrześniowa w oświeceniu niemieckim* i wiele innych.

Od kwietnia 2008 r. do chwili obecnej pracuję w Centralnym Archiwum Wojskowym im. mjr. Bolesława Waligóry usytuowanym w Warszawie-Rembertowie, zajmując stanowisko starszego kustosa – zastępcy dyrektora ds. naukowych.

Od kilkunastu lat jestem nauczycielem akademickim. W latach 2000–2003 prowadziłem zajęcia dydaktyczne ze studentami na kierunku historia na studiach licencjackich i magisterskich w Wojskowym Instytucie Historycznym Akademii Obrony Narodowej. Poczynając od października 2003 r. do chwili obecnej, pracuję na stanowisku adiunkta w Instytucie Administracji, Samorządu i Prawa na Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach (uprzednio Akademia Podlaska). Specjalizuję się w historii administracji i zagadnieniach dotyczących przygotowań administracji publicznej do działania w stanach nadzwyczajnych. Prowadzę również zajęcia z przedmiotów: zarządzanie kryzysowe, prawo dostępu do informacji publicznej i metodyka pracy urzędu administracji publicznej wykorzystując swoje wieloletnie doświadczenie zawodowe. W latach 2007–2008 zajmowałem stanowisko zastępcy dyrektora Instytutu Administracji, Samorządu i Prawa, z jednoczesnym pełnieniem przez okres roku powierzonych mi obowiązków dyrektora tegoż instytutu. Wypromowałem łącznie 159 magistrów i licencjatów.

Od 2010 r. jestem członkiem Rady Naukowej Instytutu Administracji, Samorządu i Prawa Wydziału Nauk Ekonomicznych i Prawnych mojego macierzystego uniwersytetu w Siedlcach oraz recenzentem tematycznym (wewnętrznym) redakcji „Zeszyty Naukowe WNEiP” (9 pkt.). Jestem także członkiem Rady Naukowej „Przeglądu Historyczno-Wojskowego”. W 2014 r. zostałem wybrany na drugą kadencję tego gremium. Od 2008 r. wchodzę w skład komitetu redakcyjnego „Rocznika Archiwalno-Historycznego” wydawanego przez Centralne Archiwum Wojskowe. Od

2003 r. działałem w Wojewódzkim Komitecie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie. W 2005 r. otrzymałem medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, zaś od 2013 r. uczestniczę także w podjętej przez Studium Polski Podziemnej oraz IPN reedycji wydawnictwa źródłowego *Armia Krajowa w dokumentach*. Współdziałałem również z organizacjami kombatanckimi, zaś w okresie pełnienia funkcji dyrektora Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie wprowadziłem zwyczaj odbywania w niej stałych posiedzeń takich szacownych organizacji, jak np. Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Kombatanów RP i b. Więźniów Politycznych, Stowarzyszenie Kombatanów Misji Pokojowych ONZ, Związek Oficerów Służby Stałej II RP. Działam też na szczeblu lokalnym w gminach Łomianki i Czosnów, popularyzując historię najnowszą w lokalnej prasie („Gazeta Łomiankowska”, „Gazeta Czosnowska”). W 2014 r. zostałem za to uhonorowany przez Radę Miasta i Burmistrza Łomianek pamiątkową szablą, natomiast w 2015 r. – statuetką „Przyjaciel Łomianek”.

IV. Wskazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z treści przepisu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. „O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki” (Dz. U. Z 2003 r., Nr 65, poz. 595 z późn. zm.)

Cykl powiązanych tematycznie publikacji naukowych, które ukazały się drukiem po uzyskaniu doktoratu w postaci autorskich i współautorskich monografii, prac zbiorowych, artykułów, opracowań i wydawnictw źródłowych, dotyczących działań bojowych Wojska Polskiego i Wehrmachtu w wojnie obronnej Polski w 1939 r., a mianowicie:

a) monografie:

1. Andrzej Wesołowski, *Szczerców–Góry Borowskie 1939 r. Walki 30 Dywizji Piechoty i jej sąsiadów w dniach 3–6 września 1939 r.*, Warszawa 2006, s. 616.
2. Andrzej Wesołowski, „*My, Strzelcy Polescy...*”. *Udział 84. Pułku Strzelców Poleskich w wojnie 1939 r.*, Warszawa 2007, s. 816 (część opisowa s. 7–223, dokumenty s. 229–816).
3. Andrzej Wesołowski, Juliusz S. Tym, *Mokra–Działoszyn 1939. Działania wielkich jednostek Grupy Operacyjnej „Piotrków” w pierwszych dniach kampanii 1939 r.*, Warszawa 2014, s. 816, autorstwo rozdziałów 1, 2, 4, 6 i 7 na s.: 9–260, 353–536, 609–782 (mój udział: 70 % wraz z przygotowaniem ikonografii do całości publikacji).

b) artykuły i opracowania:

1. Andrzej Wesołowski, *Kunszt wojenny i postawa polskich żołnierzy we wrześniu 1939 r. w opinii Niemców*, „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej”, 1999, Nr 2 (numer specjalny), s. 209–227.
2. Andrzej Wesołowski, *Niemieckie meldunki bojowe o walkach SGO „Polesie”*, „Wojsko i Wychowanie”, 1999, nr 10, s. 70–75.

3. Andrzej Wesołowski, *Kto zdobył Góry Borowskie 5 września 1939 r.?*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2001, nr 3, s. 41–51.
4. Andrzej Wesołowski, *Morale żołnierza w bitwie nad Bzurą*, [w:] *60. rocznica bitwy nad Bzurą*, Łódź 2001, s. 95–116.
5. Andrzej Wesołowski, *Działania niemieckie przeciwko Grupie Operacyjnej Kawalerii gen. Abrahama w Puszczy Kampinoskiej w dniach 16–19 września 1939 r.* [w:] *Kawaleria samodzielna Wojska Polskiego w bitwie nad Bzurą*, Warszawa 2005, s. 157–219.
6. Andrzej Wesołowski, *Morale żołnierza w bitwie nad Bzurą* [w:] *Kawaleria samodzielna Wojska Polskiego w bitwie nad Bzurą*, Warszawa 2005, s. 166–184.
7. Andrzej Wesołowski, *Morale żołnierza polskiego w kampanii wrześniowej na wybranych przykładach walk na Mazowszu we wrześniu 1939 r.* [w:] *Wrzesień 1939 r. Mazowsze w wojnie obronnej Polski* (red. A. Stawarz, W. Ząbek), Warszawa 2007, s. 175–207.
8. Andrzej Wesołowski, *Końcowe walki generała Franciszka Kleeberga w świetle dziennika wojennego niemieckiej 13. Dywizji Zmotoryzowanej (1–6 października 1939 r.)*, [w:] *Dzieje–Wojsko–Społeczeństwo. Studia ofiarowane profesorowi Edwardowi Pawłowskiemu z okazji 75 rocznicy urodzin* (red. M. Herman, S. Jaczyński), Siedlce 2006, s. 207–221.
9. Andrzej Wesołowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierzy WP w latach 1918–1945. Przyczynek historycznoprawny* [w:] *Studia nad ustrojodawstwem i administracją. Księga jubileuszowa prof. M. Staszewskiego*, Siedlce 2007, s. 365–388.
10. Andrzej Wesołowski, *Udział jednostek Warszawskiej Brygady Obrony Narodowej w walkach o Pułtusk i Zegrze we wrześniu 1939 r.* [w:] *Z dziejów wojskowości polskiej. Księga jubileuszowa prof. Kazimierza Pindla w 70 rocznicę urodzin* (red. J. Gmitruk, W. Włodarkiewicz), Warszawa 2008, s. 481–511.
11. Andrzej Wesołowski, *36 Pułk Piechoty Legii Akademickiej w obronie odcinka „Pomiechówek” (14–28 września 1939 r.)*, „Niepodległość i Pamięć”, 2009, nr 30, s. 135–188.
12. Andrzej Wesołowski, *Kapitulacja Modlina we wrześniu 1939 r. w świetle materiałów niemieckich*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny CAW”, 2009, nr 2, s. 134–176.
13. Andrzej Wesołowski, *Walki pod Rynią, Dębem i Wieliszewem we wrześniu 1939 r.*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW”, 2012, nr 5, cz. I, s. 97–160.
14. Andrzej Wesołowski, *Walki pod Rynią, Dębem i Wieliszewem we wrześniu 1939 r.*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW”, 2013, nr 6, cz. II, ss. 187–254.
15. Andrzej Wesołowski, *Rola administracji rządowej i samorządowej w organizacji pomocy dla rodzin żołnierzy rezerwy powołanych do wojska w marcu 1939 r. z terenu województw nowogródzkiego, poleskiego, lubelskiego i białostockiego* [w:] *Administracja–Samorząd–Prawo. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia funkcjonowania Instytutu Administracji, Samorządu i Prawa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach* (red. D. Strus, A. Duk-Majewska), Siedlce 2014, s. 297–316.

16. Andrzej Wesołowski, *Sztab Główny w latach 1929-1939 (ze szczególnym uwzględnieniem jego roli w przygotowaniach obronnych 1935-1939)*, (w:) *95 lat Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*. Wydanie specjalne kwartalnika „Bellona”, Warszawa 2014, s.35-45.

17. Andrzej Wesołowski, *Saperzy w obronie Modlina we wrześniu 1939 r.* [w:] *Saperzy polscy w działaniach bojowych na środkowej Wiśle i na froncie włoskim w 1944 r.* Warszawa 2015, s. 87-91.

c) wydawnictwa źródłowe:

1. Andrzej Wesołowski (red.), *Grochów 1939. Dokumenty i wspomnienia. Tom I (10-19 września 1939)*, Warszawa 2006, s. 351.

2. Andrzej Wesołowski, *Relacje o działaniach czołgów 7TP w kampanii wrześniowej*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 2009, nr 2, s. 212-276.

3. Andrzej Wesołowski, *Dziennik z września 1939 roku komendanta garnizonu w Łucku*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2010, nr 4, s. 187-212.

4. Andrzej Wesołowski, *Obrona Warszawy we wrześniu 1939 r. w relacjach jej uczestników*, „Niepodległość i Pamięć”, 2010, nr 31, s. 273-336.

5. Andrzej Wesołowski, Bogusław Stachula. *Pierwsze dni września 1939 r. w meldunkach sieci polskiego dozoru przeciwlotniczego*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW”, 2010 r., nr 3, s. 221-306. (mój udział 70%).

6. Andrzej Wesołowski, Anna Woźna, *Dziennik wojenny sztabu 32 Dywizji Piechoty z kampanii w Polsce*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 2011, nr 4, s. 310-364 (mój udział 70%).

7. Krzysztof Sikora, Andrzej Wesołowski, *Żołnierze Września 1939*, Warszawa 2009, s. 365 (seria: *Pamiętamy. Rok 1939 w wojskowych materiałach archiwalnych*, wyd. II rozszerzone, Warszawa 2012, s. 390 (mój udział: 50 %).

8. Andrzej Wesołowski, Kamil Stepan, *„To proste - będziemy się bić”. Przygotowania obronne (marzec-sierpień 1939)*, Warszawa 2012, s.504 (mój udział: 50 %).

9. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Sztab Naczelnego Wodza w kampanii wrześniowej. Dokumenty i relacje*, Warszawa 2013, s. 360.

10. Andrzej Wesołowski, Kamil Stepan, *Polska i jej armia 1935-1939*, Warszawa 2009, ss. 308, seria: *Pamiętamy. Rok 1939 w wojskowych materiałach archiwalnych* (mój udział:70%).

11. Andrzej Wesołowski, Kamil Stepan, *Żołnierze Września. Polegli i pomordowani na Wschodzie*, Warszawa 2010, s. 400, seria: „Pamiętamy. Rok 1939 w wojskowych materiałach archiwalnych (mój udział: 50 %).

12. Andrzej Wesołowski (red.), *Stanisław Galos, Udział żandarmerii w obronie Warszawy we wrześniu 1939 r.* „Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW”, 2013, nr 6, s. 259-314.

13. Andrzej Wesołowski, *Meldunki sytuacyjne Wydziału Bezpieczeństwa Departamentu Dowodzenia Ogólnego Ministerstwa Spraw Wojskowych i Dowództw Okręgów Korpusów z okresu kampanii wrześniowej 1939 r.*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW”, 2014, nr 7, s. 189-277.

14. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” w dokumentach i wspomnieniach. Część 1 – Dowództwo*, Warszawa 2013, s. 603.
15. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” w dokumentach i wspomnieniach. Część 2 – Służby. Obrona Brześcia. Dywizja „Kobryń” (dowództwo)*, Warszawa 2014, s. 622.
16. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” w dokumentach i wspomnieniach. Część 3 – Dywizja „Kobryń”*, Warszawa 2014, s. 642.
17. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” w dokumentach i wspomnieniach. Część 4 – Dywizja „Brzoza”*, Warszawa 2014, s. 642.
18. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” w dokumentach i wspomnieniach. Część 5/1 – Podlaska Brygada Kawalerii*, Warszawa 2015, s. 556.
19. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” w dokumentach i wspomnieniach. Część 5/2 – Suwalska Brygada Kawalerii. Dywizja „Zaza”*, Warszawa 2015, s. 535.
20. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Praga 1939 w dokumentach i wspomnieniach. Część I. Grochów–Saska Kępa (1–16 września)*, Warszawa 2015s. 562.
21. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Praga 1939 w dokumentach i wspomnieniach. Część II. Grochów–Saska Kępa (17–29 września)*, Warszawa 2015 s. 576.

Cykl „Wojskowe Teki Archiwalne” we współpracy z Instytutem i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie:

22. Natalia Bujniewicz, Andrzej Wesołowski (redaktorzy naukow), *Kolejnictwo w polskich przygotowaniach obronnych i kampanii wrześniowej. Opracowania i dokumenty, t.1, cz.1*, Warszawa 2011, s. 394 (mój udział:50 %).
23. Natalia Bujniewicz, Andrzej Wesołowski (redaktorzy naukow), *Kolejnictwo w polskich przygotowaniach obronnych i kampanii wrześniowej. Opracowania i dokumenty, t.1.cz.2.*, Warszawa 2011, s. 510 (mój udział:50 %).
24. Andrzej Wesołowski, Kamil Stepan (redaktorzy naukow), *Mobilizacja marcowa 1939. Dokumenty i relacje*, Warszawa 2012, t. 2, s. 592 (mój udział:50 %).
25. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Polska obrona przeciwlotnicza 1939. Opracowania i dokumenty*, Warszawa 2012, t. 3/1, s. 560.
26. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Polska obrona przeciwlotnicza 1939. Relacje*, Warszawa 2012, t. 3/2, Warszawa 2012, s. 501.
27. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Polska obrona przeciwlotnicza 1939. Relacje*, Warszawa 2013, część 3, t. 3/3, s. 529.
28. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Polska obrona przeciwlotnicza 1939. Relacje*,

Warszawa 2013, część 4, t. 3/4, s. 580.

29. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Warszawska Brygada Pancerno-Motorowa*, Warszawa 2014, t. 5, s. 715.

30. Andrzej Wesołowski (redaktor naukowy), *Przygotowania obronne państwa 1935–1939*. T. 6, cz.1. *Prawo i administracja*, Warszawa 2014, s.707.

d) publikacje popularnonaukowe:

1. *Boje Polskie 1939-1945. Przewodnik encyklopedyczny*, Warszawa 2009, Bellona/Rytm, autorstwo haseł: Borowskie Góry, Brześć n. Bugiem, Jeżów-Słupia, Kobryń, Łomianki, Puszcza Kampinoska, Modlin, Szczerców.

2. Andrzej Wesołowski, Paweł Rożdżestwieński, *Łomianki 22 września 1939 roku*, Warszawa 2015, seria „Wielki Leksykon Uzbrojenia. Wydanie specjalne”, s. 115 (autorstwo części: *Walki w Puszczy Kampinoskiej we wrześniu 1939*, s. 5–46 oraz *Bój o Łomianki 22 września 1939*, s. 85–115 (mój udział: 60%).

3. Andrzej Czesław Żak, Krzysztof Sikora, Andrzej Wesołowski, Natalia Bujniewicz (redakcja), *220 rocznica ustanowienia Orderu Wojennego Virtuti Militari 1792–2012*, Warszawa 2012, s. 252 (mój udział 20 %).

4. Andrzej Wesołowski, *Oczami wroga [w:] Barykada. Saska Kępa 1939 r.* Warszawa 2011, s. 21–30.

5. Cykl artykułów mojego autorstwa poświęconych walkom w 1939 r. w prasie lokalnej:

- *Szarża*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1994, nr 1, s. 8;
- *Bitwa pod Łomiankami*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1994, nr 2, s. 8;
- *Cmentarz wojenny w Kiełpinie*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1994, nr 4, s. 2;
- *Wrzesień 1939 w Puszczy Kampinoskiej. Kalendarium walk*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1995, nr 18, s. 6– 7;
- *Zamość– Górki– Polesie*, „Gminny Kurier Mazowiecki” 1995, nr 19, s. 6– 7;
- *Sieraków– Laski*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1995, nr 8, s.8– 9;
- *Wólka Węglowa*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1995, nr 21, s. 8 – 9;
- *Buraków*, „Gminny Kurier Mazowiecki”, 1995, nr 24/25, s.10– 11;
- *Wrzesień 1939 w Puszczy Kampinoskiej*, „Gazeta Łomiankowska”, 2001 nr 17, s. 6– 7;
- *S.O.S. ze środka Puszczy*, „Gazeta Łomiankowska”, 2001, nr 18, s. 2– 3;
- *Zamość – Górki – Polesie*, „Gazeta Łomiankowska”, 2001, nr 22, s. 8– 9;
- *Sieraków*, „Gazeta Łomiankowska” 2001, nr 24, s. 5;
- *Szarża Ułanów Jazłowieckich*, „Gazeta Łomiankowska”, 2001, wydanie specjalne, s. 2– 3;

- *Bój o Łomianki*, „Gazeta Łomiankowska”, 2001, wydanie specjalne, s. 3– 4;
- *Ślady Września. Wrzesień 1939 r. w Puszczy Kampinoskiej*, „Gazeta Łomiankowska”, 2002 nr 17, s. 6–7;
- *Żołnierze Armii „Pomorze”*, „Gazeta Łomiankowska”, 2002, nr 18, s. 8, 11;
- *Żołnierze Armii „Łódź”*, „Gazeta Łomiankowska”, 2002, nr 19, s. 5, 8;
- *Ułani Jazłowieccy*, „Gazeta Łomiankowska”, 2002, nr 26, s. 6– 7;
- *Ostatni meldunek majora Juniewicza z walk pod Łomiankami we wrześniu 1939 r.*, „Gazeta Łomiankowska”, 2004, nr 19, s. 5– 6;
- *Major Józef Juniewicz (2.02.1895– 22.9.1939)*, cz. I „Gazeta Łomiankowska”, nr 24, s. 6– 7, cz. II, nr 25, 2004, s. 8– 9;
- *Nieznana relacja z walk pod Łomiankami we wrześniu 1939 r. Dziennik szwadronu Kawalerii Dywizyjnej 20. Dywizji Piechoty*, „Gazeta Łomiankowska”, 2006, nr 19, s. 5– 7;
- *Jeden z Jazłowieckich... Rotmistrz Stanisław Łubieński (1906– 1939)*, „Gazeta Łomiankowska”, nr 24, 2006 s. 7, 10–11;
- *Od Podola do Łomianek. Porucznik Edward Sobański (1905-1939)*, cz. I, „Gazeta Łomiankowska”, nr 3, 2007, s. 4– 5;
- *Od Podola do Łomianek. Porucznik Edward Sobański (1905– 1939)*, cz. II „Gazeta Łomiankowska”, nr 5, 2007, s. 10– 11, 15;
- *Podpułkownik Alojzy Nowak (Poznań 1894 – Kaliszki 1939)*, „Gazeta Czosnowska”, 2007, nr 8, s. 2;
- *Bój o Łomianki*, „Gazeta Łomiankowska”, 2011, nr 16, s. 4– 6;
- *Bój o Łomianki*. „Gazeta bitewna”. Dodatek do „Gazety Łomiankowskiej”, 2012, nr 10, s. II– VI;
- *Kapitanowie Muszyński i Jewasiński. Sylwetki oficerów poległych w walkach 1939 r. w okolicy Łomianek*. „Gazeta bitewna”. Dodatek do „Gazety Łomiankowskiej”, 2013 r., nr 34, s. 13– 18;
- *Płk dypl. Tadeusz Parafiński. Legioniści polegli w walkach pod Łomiankami*, „Bitwa pod Łomiankami 1939. Dodatek specjalny do „Gazety Łomiankowskiej” (nr 58 z 2014 r.) z okazji IV rekonstrukcji bitwy pod Łomiankami 1939”, s. I – VI;
- *Grupa „Palmiry”, Bitwa pod Łomiankami 1939*. Dodatek specjalny do „Gazety Łomiankowskiej” nr 82, 2015, s. I-VIII. 5.

V. Omówienie celu naukowego

Moje badania, prowadzone po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie

historia, które zostały wyszczególnione w opisanym w pkt. IV wskazaniu osiągnięcia naukowego, koncentrują się na przebiegu działań bojowych jednostek Wojska Polskiego, a w mniejszym zakresie także Wehrmachtu podczas wojny obronnej Polski w 1939 roku.

Zebrany dorobek naukowy obejmuje autorstwo, jak również współautorstwo monografii, części w monografiach, artykułów, przyczynków, publikacji o charakterze popularno-naukowym, a także opatrzonych komentarzami lub wyjaśnieniami usystematyzowanych zbiorów dokumentów archiwalnych dotyczących organizacji działań bojowych niektórych związków taktycznych Wojska Polskiego we wrześniu 1939 r. Wszystkie moje publikacje dotyczą tematycznie jednorodnego pola badawczego, który w świadomości historycznej Polaków funkcjonuje jako „kampania wrześniowa 1939 r.” lub „wojna obronna Polski 1939 r.” Uzupełnieniem tych badań jest zainicjowany przeze mnie w stołecznym Centralnym Archiwum Wojskowym im. mjr. B. Waligóry wspólnie z kierownictwem Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie program naukowy dotyczący wydania drukiem odpowiednio wyselekcjonowanych i tematycznie opracowanych dokumentów archiwalnych dotyczących przygotowań państwa polskiego do wojny w drugiej połowie lat trzydziestych XX w.

Specyfika wieloletniej pracy na stanowisku kustosza w Centralnym Archiwum Wojskowym nie pozwala mi zaliczyć do swego dorobku naukowego sukcesów zawodowych związanych z opracowaniem zasobu archiwalnego zdeponowanego w CAW, popularyzowania tego zasobu w wydawnictwach źródłowych, udostępniania uprzednio zdigitalizowanych materiałów archiwalnych w internecie, albowiem należało to do moich obowiązków służbowych i nie sposób tej działalności, w dużej mierze polegającej na pracy zespołowej, zaliczyć wyłącznie do dorobku naukowego. W ten sposób pozostawiam poza polem badawczym zakończone pomyślnie przedsięwzięcia, jak choćby zdigitalizowanie zespołów akt *Legiony Polskie i Polski Korpus Posiłkowy* czy *Powstania Górnosląskie* oraz edycję szeregu wydawnictw źródłowych, które wynikały z realizowania zamierzeń w ramach zakresu moich zadań służbowych. Rozgraniczenie przedsięwzięć podejmowanych przez Centralne Archiwum Wojskowe, a wcześniej przez Centralną Bibliotekę Wojskową w Warszawie, od moich planów badawczych jest z perspektywy ostatniego ćwierćwiecza o tyle trudne, że należałem do kierownictwa obu tych instytucji. Jako zastępca dyrektora CAW i zarazem kustosz zasobu archiwalnego decydowałem lub miałem istotny wpływ na kierunki pracy badawczej CAW, plany wydawnicze i formułę współpracy z krajowymi i zagranicznymi placówkami archiwalnymi. Niejako uboczną stroną pracy na stanowisku zastępcy dyrektora i kustosza w CAW oraz równolegle osoby funkcyjnej w macierzystym instytucie na Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach było sprawowanie opieki nad podwładnymi, którzy dopiero wkroczyli na drogę kariery naukowej. Dawała mi to również możliwość udzielania pomocy w kwerendach innym badaczom i przyczynienie się do ich sukcesów

w pracy badawczej.

Po pomyślnym sfinalizowaniu w 1997 r. przewodu doktorskiego na temat sądownictwa LWP na froncie wschodnim zmieniłem pole badawcze, koncentrując się bezpośrednio na przebiegu działań wojennych w kampanii wrześniowej 1939 r., a pośrednio na całokształcie ekonomicznych, politycznych i wojskowych przygotowań Rzeczypospolitej i jej armii do wojny. Mając na uwadze konieczność rewizji zastanych poglądów na polski wrzesień 1939 r., w tym częstokroć mitów niemających wiele wspólnego z rzeczywistością, wysiłek badawczy oparłem na poszukiwaniach i analizie dokumentów źródłowych wytworzonych przez dowództwa poszczególnych oddziałów różnego szczebla oraz na relacjach i wspomnieniach uczestników wojny i świadków tamtych wydarzeń.

Problematyka wrześniowa, którą zajmuję się od ponad czterdziestu lat, cieszyła się i cieszy nadal niesłabnącym zainteresowaniem. Według badaczy polskiej historiografii wojskowej ¹, na temat wojny 1939 r. ukazało się drukiem w kraju i zagranicą ok. 35 tys. opracowań, publikacji naukowych, popularnonaukowych, przyczynków, doniesień i relacji. Są to prace o bardzo różnej wartości naukowej ze względu na okres i okoliczności, w jakich powstały, ingerencje cenzury lub autocenzurę, warsztat badawczy ich autorów, możliwość dostępu do informacji źródłowych itp.

W kraju w okresie powojennym, zwłaszcza w pierwszych latach Polski Ludowej, nie było z przyczyn ideologicznych zainteresowania rzetelnymi badaniami na ten temat, a opis działań bojowych Wojska Polskiego we wrześniu 1939 r. podlegał ścisłej reglamentacji ze strony cenzury. Aż do przełomu 1989 r., który zniósł oficjalną wykładnię wydarzeń, historycy nie mogli pisać pełnej prawdy o Wrześniu. Niezależnie od krótkotrwałych okresów odwilży nienaruszalnym wymogiem było rygorystyczne zachowanie nakazu milczenia w kwestii działań obronnych wymuszonych agresją ZSRR po 17 września 1939 r., skali sowieckich zbrodni wojennych i bezpowrotnych strat poniesionych na polskich Kresach. W konsekwencji historyk wojskowości musiał stale kluczyć, umykać przed nożycami cenzora lub po prostu rezygnować z tzw. wrażliwych tematów, jak wrześniowa obrona Lwowa i Grodna, faktyczny powód ewakuacji naczelnych władz wojskowych i pozostałych jeszcze jednostek WP z Pokucia do Rumunii i na Węgry, zaniechania obrony Wilna, a nawet z dokładnego omawiania przebiegu działań wojennych jednostek Frontu Północnego czy SGO „Polesie”, które walczyły jednocześnie i z Wehrmachtem, i z Armią Czerwoną. W ten sposób dwa pokolenia młodych Polaków pozbawione zostały podstawowej wiedzy na temat istoty sowieckiego systemu państwowego i faktycznego obrazu przebiegu działań wojennych we wrześniu–październiku 1939 r. na połowie terytorium Rzeczypospolitej, zdając się w

¹ S.Chojnecki, Cz.Grzelak, *Stan badań nad kampanią polską 1939 roku. Zarys problematyki*, [w:] *Polska historiografia wojskowa. Stan badań i perspektywy rozwoju* (red. H. Stańczyk), Piotrków Trybunalski–Toruń 2002, s. 148 i nast.

tej mierze wyłącznie na ustne przekazy żołnierzy Września, wychowanie w rodzinach kresowych lub podziemny obieg literatury historycznej.

Ocena polskiego września w PRL również podlegała ideologicznej instrumentalizacji, opartej na schemacie: *ślepotą polityczną przywódców, indolencją generalicji, bezradność starszych oficerów, bohaterstwo młodych dowódców, tragizm żołnierza*. W ten sposób samotna walka armii wrześniowej i społeczeństwa polskiego była przez aparat propagandowy PRL przedstawiana jako przykład głupoty politycznej obozu sanacyjnego, a rzekomo tchórzliwej postawie Naczelnego Wodza i generalicji przeciwstawiano obraz bohaterskiej postawy prostego żołnierza.

Również początkowo na obczyźnie, zwłaszcza bezpośrednio po zakończeniu kampanii 1939 r., w atmosferze rozgoryczenia spowodowanego klęską, rodziły się podobne mity i stereotypy prowadzące do całkowitego zanegowania wysiłków obronnych, jakie podejmowano przed wojną. W raporcie z dnia 10 stycznia 1941 r. sporządzonym przez szefa Oddziału IV Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie czytamy, że *w przygotowaniach do wojny (...) brakowało jednolitego kierownictwa, wyraźnie określonych celów, ustalonej doktryny postępowania, zasadniczych idei i konsekwentnego ich rozpracowania, ciągłości w pracy, zespolenia wszystkich wysiłków państwa i narodu dla jednego celu, całość przygotowań do wojny wzięło na siebie wojsko, co było niesłuszne*².

Heroizm walk wrześniowych doceniony został dopiero później, po kolejnych podbojach Hitlera, które pozwoliły spojrzeć na kampanię wrześniową w innym świetle. Przywołano przedwojenne studia w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych i w Sztabie Głównym, dyskusje w Wyższej Szkole Wojennej lub zainicjowane przez marszałka Józefa Piłsudskiego prace koncepcyjne, które miały odpowiedzieć na trzy podstawowe pytania: Czy przyszlą wojnę przeciw Rosji Sowieckiej prowadzić u boku sojuszniczych Niemiec? Czy bronić się przed Niemcami, stawiając na Rosję Sowiecką? Czy bez względu na to, kto zaatakuje, bronić się samodzielnie w oparciu o Francję i Anglię? Wariant ostatni został przyjęty jako optymalny plan polityczno-wojskowy i niepodobna się temu dziwić. Rezultatem toczących się na obczyźnie dyskusji była pierwsza próba rzetelnej analizy porównawczej naszych możliwości i dokonań w dziedzinie przygotowań obronnych w latach 1935–1939 przedstawiona w pierwszej części pierwszego tomu londyńskich „Polskich Sił Zbrojnych w Drugiej Wojnie Światowej”.

Dzisiaj obraz polskiego wysiłku w okresie zagrożenia wojennego i kampanii wrześniowej – oparty na dorobku historiografii – jest znacznie bogatszy. Jednakowoż kwestią otwartą, a także przedmiotem polemik zarówno wśród badaczy, jak i miłośników tradycji oręża polskiego, pozostają pytania: Czy we wrześniu 1939 r. mogliśmy uczynić daleko więcej na polu walki, niż uczyniliśmy?

²Instytut Polski i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie, sygn. A. XII. 26/20. Zob. J. Smoliński (wybór i opr.), *Naczelne władze wojskowe Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1945)*, Warszawa 2004, s. 76 i nast.

Czy byliśmy dobrze dowodzeni ? Czy peerelowska propaganda mijiała się, czy też nie z prawdą w generalnej ocenie ówczesnego przywództwa i wyższej kadry dowódczej Wojska Polskiego? Czy wreszcie nie popełniliśmy błędów w trakcie przygotowań do wojny w ostatnich latach II RP i czy można było zrobić w tej kwestii więcej?

Ten właśnie ostatni aspekt: przygotowań Wojska Polskiego i – szerzej – wszystkich dziedzin życia państwa do jego obrony na wypadek agresji starałem się jak najszerzej uwzględnić w swoich badaniach. Odzwierciedleniem tego są setki dokumentów i relacji ogłoszonych w wielotomowej edycji z serii „Wojskowe Teki Archiwalne”, powstałej przy współpracy z Instytutem Polskim i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie. Dotyczą one tak ważnych aspektów przygotowań obronnych, jak komunikacja kolejowa, stan obrony przeciwlotniczej, przygotowania mobilizacyjne, przygotowania w obszarze administracji.

Kładąc w swoich badaniach szczególny nacisk na publikację źródeł (projekt „Rok 1939 w wojskowych materiałach archiwalnych”), kierowałem się przekonaniem, że ze względu na znaczne rozproszenie zasób archiwalny dotyczący polskich przygotowań obronnych jest stosunkowo mało dostępny, zna go w zasadzie jedynie niewielki krąg historyków. Po drugie zaś – bez względu na stan badań – materiały źródłowe w szczególny sposób przemawiają do czytelnika, dając mu możliwość samodzielnego wyciągania wniosków.

Główny wysiłek badawczy koncentruję na analizie i dokumentowaniu działań bojowych wybranych związków taktycznych i jednostek Wojska Polskiego i Wehrmachtu. Moje pole badawcze obejmuje przebieg walk na newralgicznych odcinkach frontu, morale wojska jako jeden z głównych elementów kształtujących gotowość i zdolność bojową sił zbrojnych do działania, faktyczny zasięg niemieckiej dywersji oraz przeciwdziałanie ze strony żandarmerii, a także optymalne wykorzystanie techniki wojskowej na polu walki. Dałem temu wyraz zwłaszcza w pracach *Mokra-Działoszyn* i *Szczerców-Góry Borowskie*, w artykułach dotyczących obrony Warszawy i Modlina, a także w wydawnictwach źródłowych na temat obrony stolicy (*Praga 1939*) oraz walk na Lubelszczyźnie (*Warszawska Brygada Pancerno-Motorowa*).

W swoich pracach starałem się skoncentrować na mniej znanych aspektach polskiego Września. Jednym z nich jest próba ukazania sylwetek żołnierzy kampanii wrześniowej, zwłaszcza kadry oficerskiej. W pracach *Żołnierze Września* i *Żołnierze Września. Polegli i pomordowani na Wschodzie*, adresowanych również do współczesnych żołnierzy Wojska Polskiego, dążyłem do tego, aby w możliwie szerokim zakresie przedstawić ich żołnierski i obywatelski rodowód, zwłaszcza jeśli chodzi o lata 1914–1921: służbę w Legionach, Polskiej Organizacji Wojskowej oraz formacjach wschodnich. W pracach tych zostały przedstawione sylwetki obrońców Brześcia, Lwowa, czy Grodna, żołnierzy jednostek KOP i grupy gen. Andersa, którzy w szczególnie trudnej sytuacji starali się spełnić swój żołnierski obowiązek. Ich historia opowiedziana została za

pośrednictwem różnorodnych źródeł – polskich, niemieckich, a także rosyjskich, sprowadzonych do kraju w latach dziewięćdziesiątych przez Wojskową Komisję Archiwalną. Takie spojrzenie pozwala ukazać nie tylko indywidualne biografie, ale przez ich pryzmat także i losy całych oddziałów. Przedstawione sylwetki żołnierzy różnych narodowości pokazują, że obok Polaka dobrze bił się żołnierz narodowości żydowskiej, ukraińskiej czy białoruskiej. Prace te starają się pokazać żołnierzy wszystkich szczebli, mając na uwadze to, co pisał wybitny żołnierz II Rzeczypospolitej i badacz Września, płk dypl. Marian Porwit, który wyraził pogląd, że często plastyka bitwy tak opanowuje umysły, że walczący znikają poza postaciami wyższych dowódców, których zasługi bywają niekiedy wyolbrzymiane.

Po 1990 r. otworzyły się możliwości podjęcia stałej współpracy z zagranicznymi, zwłaszcza polskimi placówkami archiwalnymi i badawczymi w Wielkiej Brytanii i USA. Dzięki współpracy z Instytutem Polskim i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie pojawiła się możliwość kwerendy w tamtejszym archiwum i zrealizowania wspólnego przedsięwzięcia w postaci edycji kilku serii zbiorów dokumentów archiwalnych. W ten sposób powstała wielotomowa seria archiwaliów dotycząca czynu zbrojnego Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie”, dwutomowa epopeja obrony Pragi we wrześniu 1939 r. czy wypełniająca lukę w tym obszarze publikacja źródłowa poświęcona polskim przygotowaniom do wojny w dziedzinie prawa i administracji podjętych w ostatniej dekadzie II Rzeczypospolitej.

Dzięki bogatej literaturze niemieckiej, a zwłaszcza szerszemu dostępowi do źródeł strony przeciwnej na temat walk wrześniowych, mogłem odtwarzać przebieg działań bojowych wybranych jednostek Wojska Polskiego nie tylko z perspektywy polskiej, ale także z uwzględnieniem optyki nieprzyjaciela.

Andrzej Włodarczyk